

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

НН інститут педагогіки і психології

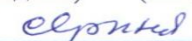
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології

проф. С.М. Кондратюк

(підпис) (ініціали та прізвище)

« 28 » 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 053 психологія
(шифр і назва)

освітня програма Психологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією НН
Інституту педагогіки і психології Сумського
державного педагогічного університету імені
А. С. Макаренка

« 28 » серпня 2020 р.

Голова: к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ступінь, вч. звання)

Суми - 2020

Розробник: Щербак Тетяна Іванівна к. психол. н., доцент, доцент кафедри психології

Викладач дисципліни: Пасько Катерина Миколаївна к філос.н, доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С. Б., д. психол. н., професор
ПІБ, науковий ступінь, вчене звання

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
Загальна кількість годин – 90		1-й	1-й
		Лекції	
		18 год.	4
		Практичні, семінарські	
		22 год.	4
		Лабораторні	
			-
		Самостійна робота	
		48 год.	80
		Консультації:	
2	2		
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологія сім'ї» є обов'язковою навчальною дисципліною для освітньої програми 053 Психологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення студентів із психологічними особливостями сучасної сім'ї, об'єктивними і суб'єктивними умовами її розвитку.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія сім'ї» є:

- формування системного світогляду;
- розкриття психологічних механізмів життєдіяльності сім'ї; структури, функцій сім'ї, умов стабільності шлюбу;
- формування систематизованого уявлення про еволюцію шлюбно-сімейних відносин;
- розкриття особливостей життєвого циклу сім'ї та закономірностей її динаміки, висвітлення чинників та концепцій дестабілізації шлюбно-сімейних відносин, окреслення моделі психологічно здорової сім'ї;
- формування навичок застосування психодіагностичних методик вивчення шлюбно-сімейних стосунків;
- ознайомлення з теоретичними знаннями для підготовки до подружнього життя.
- формування здатності до критичного осмислення інформації, вироблення нових знань у сфері психології сім'ї та формування навичок їх застосування у професійній діяльності.

Інтегральна програмна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Освітньо-професійною програмою визначені наступні загальні та спеціальні компетентності:

Загальні компетентності:

- ЗК1.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК5.** Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6.** Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК8.** Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК9.** Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК3.** Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4.** Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК5.** Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
- СК8.** Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
- СК9.** Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.
- СК10.** Здатність дотримуватися норм професійної етики.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Психологія сім'ї» вимагає актуалізації міждисциплінарних знань із «Загальної психології», «Практикуму із загальної психології».

3. Результати навчання за дисципліною **Програмні результати за ОП**

Освітньо-професійною програмою визначені наступні *загальні програмні результати навчання (ПРН)*, для формування яких використовується навчальна дисципліна «Психологія сім'ї»:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Основні результати навчання, досягнення яких забезпечує дана дисципліна:

РН1. Знати особливості функціонально-рольової структури сімейних відносин; життєвий цикл сім'ї та динаміку сімейних відносин; стилі і помилки у вихованні дітей у сім'ї; причини сімейних і подружніх конфліктів, концепції та форми дестабілізації сімейних стосунків.

РН2. Засвоїти основні форми та методи психологічної допомоги дисфункційним сім'ям (подружжя, батьки, діти); закономірності, критерії, норми психологічного та особистісного розвитку, функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

РН3. Здійснювати самостійний пошук та аналіз спеціалізованих концептуальних знань в галузі психології сім'ї з використанням сучасних наукових джерел.

РН4. Вільно володіти професійним мовленням, враховувати етичні норми у спілкуванні, статусно-рольові, етнічні та інші мультикультурні характеристики співбесідника.

РН5. Знати основні сфери діяльності та проблеми сучасної психології сім'ї.

РН6. Використовувати методи діагностики у процесі оцінювання сімейних проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів при організації роботи з сім'єю та психологічному супроводі сімей.

РН7. Мати сформовану мотивацію до процесу професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	<p>Надаються повні і змістовні відповіді на всі теоретичні питання курсу. Студент демонструє знання матеріалу, його розуміння, орієнтацію в широкому полі питань з психології сім'ї, знайомство з сучасною науковою літературою. Відповіді на додаткові запитання чіткі, правильні, показують знання та ерудицію студента.</p> <p>Практичні та самостійні завдання виконано в повному обсязі, дано відповіді на всі питання. Матеріал, викладено логічно, послідовно, без помилок, при цьому виявлено здатність студента диференціювати, інтегрувати знання. Студент вільно</p>

	<p>формулює висновки та узагальнення, самостійно застосовує знання в конкретних психологічних ситуаціях. Правильно, охайно оформлено роботи.</p>
B	<p>Надається достатньо повна і змістовна відповідь на всі запитання курсу. Студент показує знання і розуміння матеріалу, знайомство з основною науковою літературою в галузі сімейної психології. Відповіді на додаткові питання загалом вірні.</p> <p>Наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення завдань, наявні незначні помилки та недоліки.</p>
C	<p>Матеріал викладається логічно, послідовно. В роботі на практичних заняттях є незначні помилки, при цьому студент не знає деяких визначень з теми предмету, але може диференціювати, інтегрувати знання. Відмічені окремі неточності й логічні помилки.</p>
D	<p>Відповіді на теоретичні питання курсу викладені уривчасто, знання основних тем є поверховим. Відповіді на додаткові питання не завжди правильні, формальні та поверхові. Не дотримано вимог щодо змісту та оформлення практичних завдань та самостійних робіт. Завдання виконані у повному обсязі, проте наявні помилки та недоліки, що суттєво позначаються на їх якості.</p>
E	<p>Теоретичні питання розкрито не повністю. Студент знає і розуміє тільки основний матеріал, який викладає спрощено і неповно, припускається окремих суттєвих помилок. При відповідях на запитання щодо опанування програми студент почувається невпевнено, збивається, припускається помилок, не має потрібних знань. Завдання до практичних занять та самостійних робіт виконано не якісно або не в повному обсязі.</p>
F	<p>Студент надає відповіді із суттєвими помилками, демонструє поверхове знання і розуміння основного матеріалу, спрощено і непослідовно та механічно викладає матеріал з допущенням істотних помилок.</p>
FX	<p>На запитання студент не може дати задовільних відповідей, припускається грубих помилок або характер відповідей дає підставу стверджувати, що особа неправильно розуміє зміст матеріалу. Повна невідповідність змісту роботи вимогам. Курс не опановано, необхідне його повторне проходження.</p>

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Сума	
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	Т 1.6	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	66	100	
Поточний контроль											
6	6	6	6	6	12	12	6	6			
Контроль самостійної роботи											34
3	3	3	3	3	6	6	4	3			

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015). Дисципліна передбачає навчання через використання таких методів, як лекції-візуалізації, проблемні лекції; метод проектів, презентацій.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до практичного заняття, рівень засвоєння знань з конкретної теми предмету «Психологія сім'ї». Для поточного контролю використовуються форми перевірки засвоєних знань: тестування; усні опитування; обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних індивідуальних практичних

завдань (розроблення презентацій) та завдань самостійної роботи; самооцінювання-рефлексія; понятійний контроль.

Форма підсумкового контролю – залік.

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», ухваленого рішенням вченої ради університету (протокол №10 від 27 квітня 2020 року), затвердженого наказом №178 від 27 квітня 2020 року при оцінюванні результатів навчання з дисципліни можливо перезарахування балів за результатами неформальної та/або інформальної фахової активності студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей, участь в конкурсах студентських робіт, олімпіадах, тощо) що за тематикою, обсягом і змістом відповідають навчальній дисципліні.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.

Тема 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен. Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура. Специфіка сім'ї як соціально-психологічного феномену. Психологічний аналіз функцій сім'ї. Типологія сімей. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї. Психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї.

Тема 2. Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї. Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї. Співвідношення понять - «шлюб» і «сім'я». Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї».

Тема 3. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Роль сім'ї в соціалізації дитини. Особливості соціалізації дитини в сім'ї. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Особливості стилів сімейного виховання. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання і особливостей становлення особистості дитини.

Тема 4. Спілкування в сім'ї. Різноманіття подружнього спілкування. Про загрози для подружнього спілкування. Азбука батьківського спілкування.

Тема 5. Сімейні конфлікти. Сім'я і міжособистісні конфлікти. Конфлікти батьків і дітей. Профілактика подолання конфліктів між подружжям. Підліткова конфліктність.

Тема 6. Розлучення – причини та наслідки для особистості та суспільства. Подружня зрада, її причини. Концепції та форми припинення шлюбних стосунків. Процеси дестабілізації та розпаду родинно-шлюбних стосунків. Основні фактори дестабілізації сімейних відносин. Причини розлучень. Дитина в ситуації розлучення батьків. Індивідуально-психологічні та соціально-психологічні наслідки розлучень.

Розділ 2. Психодіагностична, психокорекційна та консультативна форми психологічної допомоги сім'ї.

Тема 7. Психологічна діагностика сім'ї. Мета і завдання діагностики сім'ї. Підходи у психодіагностиці сім'ї. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.

Тема 8. Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія. Психологічна допомога сім'ї. Принципи психологічного консультування. Методи й прийоми сімейного консультування. Психотерапевтична робота з сім'єю. Принцип психологічного консультування сім'ї. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Загальне поняття про консультування. Основні стадії психологічного консультування.

Тема 9. Психологічна допомога сім'ї. Психологічна допомога дітям розлучених батьків. Психологічна допомога помираючим членам сім'ї та їх ближнім. Психологічна допомога батькам підлітків. Сімейно обумовлені негативні почуття. Почуття провини в сімейних відносинах. Насилля в сім'ї: між ненавистю і провинною. Вправи на відновлення комунікації в сім'ї.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
Розділ 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.												
Тема 1.1. Сім'я як соціально-психологічний феномен	14	2	2			10	18	2	-	-	-	16
Тема 1. 2. Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї	14	2	2			10	18	-	2	-	-	16
Тема 1. 3. Сім'я і її вплив на формування особистості дитини	14	2	2			10	16	-	-	-	-	16
Тема 1. 4. Спілкування в сім'ї	4	2	2				-	-	-	-	-	-
Тема 1.5. Сімейні конфлікти	4	2	2				-	-	-	-	-	-
Тема 1.6. Розлучення – причини та наслідки для особистості та суспільства	6	2	4				-	-	-	-	-	-
Розділ 2. Психодіагностична, психокорекційна та консультативна форми психологічної допомоги сім'ї.												
Тема 2.1. Психологічна діагностика сім'ї	14	2	4			10	18	2	-	-	-	16
Тема 2.2. Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія	12	2	2			8	18	-	2	-	-	16
Тема 2.3. Психологічна допомога сім'ї	6	2	2		2	-	-	-	-	-	2	-
Усього годин	90	18	22	-	2	48	90	4	4	-	2	80

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1	Сім'я як соціально-психологічний феномен	2	2
1.2	Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї	2	
1.3	Сім'я і її вплив на формування особистості дитини	2	
1.4	Спілкування в сім'ї	2	
1.5	Сімейні конфлікти	2	
1.6	Розлучення – причини та наслідки для особистості та суспільства	4	
2.1	Психологічна діагностика сім'ї	2	2
2.2	Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.	2	
2.3	Психологічна допомога сім'ї	2	
Разом		18	4

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1	Сім'я як соціально-психологічний феномен	2	
1.2	Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї	2	2
1.3	Сім'я і її вплив на формування особистості дитини	2	
1.4	Спілкування в сім'ї	2	
1.5	Сімейні конфлікти	2	
1.6	Розлучення – причини та наслідки для особистості та суспільства	4	
2.1	Психологічна діагностика сім'ї	4	
2.2	Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.	2	2
2.3	Психологічна допомога сім'ї	2	
Разом		22	4

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Андреева Т. В. Семейная психология. Учеб. Пособие. – СПб.: Речь, 2005. – 436с.
2. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій. К.: МАУП, 2001. – 96с.
3. Векилова С. А. Психология семьи : учебник и практикум для вузов / С. А. Векилова. – Москва : Издательство Юрайт, 2020. – 308 с.
4. Карabanова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: учеб. Пособие /О.А. Карabanова. – М.: Гардарики, 2006. – 320 с.
5. Кісарчук З. Г. Психологічна допомога сім'ї. Навч. Посібник. – К.: Главник, 2006. – 128с.
6. Ключева Н. В. Психолог и сім'я: діагностика, консультації, тренінг. – Ярославль: академія розвитку, 2001 – 160с.
7. Психологія сім'ї / Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. та ін.; За заг. Ред. В.М. Поліщука. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 239 с.
8. Психологія сім'ї: навч. посібник / За заг. Ред. В. М. Поліщука. – Суми: Університетська книга, 2009. – 282с.
9. Психологія сім'ї: Навчальний посібник. / За заг. Ред. В. М. Поліщука. – Суми: Університетська книга, 2020. – 282 с.
10. Седих К.В. Психологія сім'ї: навч. посіб. / К.В. Седих. – Полтава, 2014. – 259 с.
11. Сусллова Т. Ф. Психология семьи с основами семейного консультирования : учебник и практикум для вузов / Т. Ф. Сусллова, И. В. Шаповаленко. – Москва : Издательство Юрайт, 2020. – 343 с.
12. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкий В.В. Семейная психотерапия. – М., 1990. – 520с.
13. Якимова Т. В. Психология семьи : учебник и практикум для вузов / Т. В. Якимова. – Москва : Издательство Юрайт, 2020. – 345 с.

Додаткові:

1. Барнс Р. Як вітчиму стати батьком. – Львів: Свічадо, 2014. – 190 с.
2. Варга В. С. Моя сім'я та Я: прогр. корекції емоційно-вольової сфери дітей у контексті дитячо-батьківських стосунків : навч.-метод. посіб. / В. С. Варга, Т. В. Пащенко; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т» [та ін.]. – Ужгород : Вид-во Олександрії Гаркуші, 2011. – 144 с.
3. Діденко С.В. Психологія сексуальності: підр. -К.: Академвидав, 2009. – 304 с.
4. Истратов О. Н. Психодиагностика: коллекция лучших тестов.- Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 375с.

5. Прохорова О. Г. Психология семьи. Психологическое здоровье : учебное пособие для вузов / О. Г. Прохорова, В. С. Торохтий. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Издательство Юрайт, 2020. – 152 с.
6. Психологические тесты для всей семьи/ Сост. С. Д. Букин. – Ростов н/Д. Феникс, 2004. – 512с.
7. Психологія : Підручник / За заг. Ред.. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2001. – 560с.
8. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020.– 266 с. з іл.
9. Райгородский Д.Я. Учебное пособие по психологии семейных отношений. Для факультетов психологических, медицинских и социальной работы. – Самара: Изд. Дом БАХРАХ-М, 2004. – 736 с.
10. Сатир В. Психотерапия семьи.- СПб.: Речь, 2000. – 184с.
11. Эйдемиллер Э. Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: Питер, 1999. – 656с.

Інформаційні ресурси

1. <http://psy.piter.com/library/>
2. <http://psy.rin/article/526-101.htm>
3. www.psych.uw.edu.p
4. www.psychologia
5. www.Uaua.info
6. www.mirsemji.com.ua
7. www.roditeli.ua

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Навчальний процес потребує використання мультимедіа та технічних засобів (кінофільми, звуко- і відеозаписи та ін.).